

skoraj huje terpela nego Avstrija. — A krepko se je l. 1813. na noge postavila; cesarja avstrijski in ruski in pruski kralj so stopili v prijateljsko zvezo proti posilniku Napoleonu, in dokler so ti živeli, vladal je lep mir in prijaznost med njimi, in v Evropi je kraljeval lepi mir, in Prusija je v tem času velikansko napredovala. Ali od l. 1848. se je tudi to do dobrega premenilo, in l. 1849. ni bilo veliko do tega, da bi se ne bile spoprijele Avstrija in Prusija; poslednja je sicer odjenjala, a zavidnost ni minula in l. 1859. je mogel naš cesar Franc Jožef Lombardijo zgubiti, ker Nemčija, katero je Prusija preoblada, se ni ganila Avstriji v pomoč. Tudi pozneje je Pruska zavidnost vso poboganje v Nemčiji prestrigla. V vojski zoper Dansko ste bile sicer obe nemški vele-vlasti enih misli, a ravno iz te vojske je pognal kal prihodnje nemške vojske l. 1866. Bizmark hoté spodriniti Avstrijo iz Nemčije je napravil z Napoleonom neko čudno mešetarijo, vsled katere je dobil prosto roko zoper Avstrijo, a prekanjen ni bil Bizmark, timveč Napoleon, Avstriji na jugu je zbudil Prus sovražnika Laha. — Avstrija je bila potisnjena iz Laškega in iz Nemškega in odsihmal so nemško-liberalci v Avstriji začeli škilati proti Berlinu. Velikanske zmage zedinjene Nemčije proti francoski državi l. 1870. in 1871. so nam še vsem živo v spominu; zmago Hohenzollerjev nad Habsburžane so praznovali lansko poletje v Berlinu; Avstrija pa ne sme več priti do miru in pokoja v domači hiši, zato da imajo nekateri zmirom vzrok ozirati se na novo nemško moč, na zedinjeno Nemčijo, katero pokriva pruska pi'ke'hauba. (Dalje prih.)

Metelko

v

slovenskem slovstvu.

48. Skoraj ravno tako opisuje Metelkota dvě leti pozneje dr. V. Klun v „Oesterr. Revue“ 1864, kjer govori o Metelčici in njeni osnovi, o čerkarski pravdi, o njegovem značaju, n. pr.: „*Das Vermitteln ist ein undankbares Geschäft. Der Vermittler verdirbt es häufig mit beiden streitenden Parteien. So erging es auch dem Metelko. Seine Neuerung rief einen mächtigen Sturm hervor, den berüchtigten ABC-Krieg, welcher auf die schonungsloseste Weise geführt wurde. Der Hauptgegner des Metelko war der geistreiche, stylistisch gewandte, sarkastisch einschneidende Čop. Metelko's friedliebende, in seiner Gelehrtenstube ruhig arbeitende, etwas schwerfällige Natur konnte nicht so schlagfertig und gewandt auftreten; er vermied so viel wie möglich öffentliche Erklärungen; — einige seiner Freunde gaben sich arge Blößen, für welche Metelko verantwortlich gemacht wurde; — Kopitar und Če-*

lakovsky endlich, welche in diesem Streite entscheidend hätten eingreifen können und sollen, hielten sich fern davon; — ohne Zweifel besorgten diese beiden, dass ein schliesslicher Sieg Metelko weiter führen könnte, als sie selbst aus mancherlei, vielleicht nicht ganz wissenschaftlichen Gründen wünschen mochten, d. h. zu dem kyrillischen Alphabet. Fiel auch Metelkos Orthografie, so konnte sein Lehrgebäude selbst von den erbittertesten Gegnern nicht angegriffen werden, sein Werth ist bleibend. Kopitar's und Metelko's Grammatiken sind wahre Zierden der slovenischen Literatur.

Metelko war unermüdlich und auch sein Wirken als Lehrer ein sehr nutzbringendes. Nach seinem Tode fiel sein nicht unbedeutendes Vermögen wohlthätigen und frommen Anstalten, so wie armen Studierenden zu. Er war ein gelehrter Slavist, ein eifriger Lehrer, ein warmer Helfer und Tröster der Armen, — eine durchaus edle Natur. Sein Andenken sei gesegnet!"

V blagem in hvalnem spominu ostane Metelko posebno po svoji oporoki. Ta je res sloveča, in v posnemanje naj bi služila premožnim Slovincem. Da se mu je premoženje naraslo celó nad 70.000 gld., to se je zgodilo, kakor sam pravi, naposled po srečkah (Loosobligationen, wodurch sich bis jetzt mein Vermögen wirklich schon vermehrt hat); in komu je volil poglavitni delež? Ne bližnji sorodovini, ktera čim več po duhovnih dobí, tím bolj nehvaležno obrača, ter se navadno potem pravda in bridko prepira! Mladina, kakoršna je skoraj 40 let vsako nedeljo najbolj skušala njegovo poterpežljivost, skuša sedaj njegovo dobrotljivost; rokodelski in obertnijski učenci t. j. sirote, ubožni zakonski otroci ljubljanski, kateri nimajo več staršev ali pa imajo le revne starše in sorodnike, so do 15. leta, da se pripravijo k stanovitnemu delu ali v kako službo, poglavitni deležniki ali dediči njegovega premoženja. Ako se vstanovi kedaj v Ljubljani sirotnica ali delarnica zanemarjenim otrokom, kateri se po mestih sedaj vedno množijo, naj se vanjo oberne vsa istina, ktero naj po njegovi določbi vzajemno oskerbuje županijsko pa škofijsko predstojništvo. Kako koristna, kako potrebna je pač taka vstanova! Pravila, po katerih se vreduje Metelkotova vstanova za sirote, so brati v že omenjeni knjižici Ambroževi l. 1864.

Sicer je bližnjim sorodnikom Metelko volil tudi spodobne deleže, vendar s pomenljivim pristavkom, ako se kateri s kakim pravdarjem ali zakotnim pisacem prikaže v Ljubljano ali pred sodnijsko gosposko, da koj zapade ali zgubi ves svoj delež. — Za izverševatelja svoje oporoke si je naprosil duhovskega pastirstva profesorja Janeza Poklukarja (r. v Gorjah 1802, u. kanonik v Ljubljani 1867), kteremu naj o kakem dvomu ali pravdanji razsodnika bosta dr. Matija Leben in dr. Janez Se-

men tako, da kar ti trije odločijo, ostane sklenjeno, prav po staroslovensko in po svetopisemsko („ut in ore duorum vel trium testium stet omne verbum“. Matth. 18, 16).

„Vojak pa dijak pri meni vselej gostak“, je djal neki dober duhovnik; tudi Metelko ni pozabil bolnikov in beračev sploh, ne oslabeledih vojakov rojakov, ne potrebnih slovenskih učencev, neti slovenskih učiteljev. Za farne šole v svoji domačiji in sosednjih krajih je volil 10.000 gld. Ljudskim učiteljem na deželi je odločil 6000 gld. tako, da jih vsako leto darilo po 50 gld. dobí šest, kateri pošteni in marljivi v svojem poklicu se spridoma pečajo vzlasti s slovenščino in sadjerejo (Landschullehrer, welche sich durch sittlichen Berufseifer, sorgfältige Pflege der slovenischen Sprache und Veredlung von Obstbäumen vortheilhaft auszeichnen). V tem oziru so pred nekaj leti prav živo jeli delovati po Kranjskem. Koliko slovenščini zopernega se pa čuje sim ter tje sedaj, in da peša pri šolah djanjska sadjereja, se vidi tu in tam po zanemarjenih drevesnicah! — Ako se vstanovi kedaj v Ljubljani slovensko učiteljsko semenišče (ein slovenisches Schullehrer-Seminar), se zanj sme obrniti polovica omenjene vloge. Morebiti je Metelko prvi, kateri se je spomnil tako naših ljudskih učiteljev; — in „Bog naj poverne njegovi dobri, blagi duši v svetem raji obilne dobrote, ktere je naklonil krajnskemu učiteljem in šolam. Lepe vsakoletna darila bodo gotovo marsikterega učenika spodbadale, da se bo malo bliže primaknil k svoji mili materi Slovenii“, je vzklical Rodoljub Podratitovski po smerti njegovi v „Učit. Tovaršu“ 1861 str. 32. Da bi le ne godilo se ravno na robe!

Verli Podratitovski si takrat gotovo ni domišljeval, da utegne kdo ljudskim šolam na Kranjskem namesto slovenščine l. 1873. priporočevati nemščino, češ — *„Metelko, der sich in der Schule ausschliesslich der deutschen Sprache als Unterrichtssprache bediente und auf Fragen, die von seinen Schülern absichtlich in slovenischer Sprache an ihn gerichtet wurden, hartnäckig nur deutsch antwortete, unbekümmert um die schlechten Witze, die deswegen über ihn gemacht wurden. (Laibach. Schulzeitung Nr. 3. 1873. „Die deutsche Sprache und die Volksschule in Krain)“*. — Kdor je to pisal, nima pravega razuma o zgodovinskem napredovanju našega šolskega jezika; ni poznal Metelkota in njegove véstnosti; ni pomislil, da je bilo tedaj celó prepovedano razlagati slovenščino po slovenski, da je učni jezik bil nemški, in da si je bila slovenščina za Nečaseka po hudi borbi še le predzadnje leto pridobila naravno pravico, da se učiti sme po slovenski! Vém, da so taki, kateri se zdaj čudijo oni „postavnosti“ Metelkovi, takrat še divjali zoper slovenščino pri nauku slovenskem! Exempla odiosa. — Kako veselo pa

je vedno po slovenski razlagal Metelko nauk o staroslovenščini, kjer je svobodno govoril brez une Slovincem nenaravne postave!

Spomini na Dunaj in okolico.

Posnel po svojem dnevniku Josip Levičnik, ljudski učitelj.

(Dalje.)

Moje načelo:

Kar tepega vidiš, hvalevrednega slišiš, koristnega skušiš, zapisi! — Po tej poti otmeš marsikaj posebljivosti, in postavljaj hkrati sam sebi stalni spominček po prislovcu latinskem: „*Litera scripta manet*“, ali po našem: „Zapisana čerka ostane“.

Preden govorim o razgledu z graškega grada, naj prav na kratko povem, kaj neposredno krog sebe, t. j. na homu samem vse videti morejo. Na naj višjem mestu njegovem, stala je njega dni močna terdnjava. Sama gola pečina bila ji je podlaga. Napoleon I. je l. 1809. terdnjavo hudo stiskal, in ko se mu je poslednjič vdala, dal jo je razrušiti. Celo 300 sežnjev globokemu vodnjaku ni bilo prizanešeno, ampak zasut je bil baje s topovi in z drugimi raznovrstnimi stvarmi. Pozneje je bil vodnjak vendar zopet strébljen in za rabo vravnán. L. 1848. so en del terdnjave zopet pozidali; sedaj pa služi njeno mesto le ognjavarju za opazevanje. — Nekoliko proč od imenovane straže stoji nizki okroglasti stolp, v katerem se nahaja 160 centev težki zvon. Pravijo mu „Liesel“ (po našem „Lizika“). Vlit je bil mende l. 1587. iz turških topov, pripovedujejo pa, da je bilo primeseno zraven tudi 50 centov srebra, na kar bi vendar ne prisegel, ker nisim bil pri vlišanju nazoč. Je pa zvon še zeló nov videti, kar nekoliko svedoči, da zastoji res iz žlahtne róbe. Zvonijo vsaki dan po trikrat s tem zvonom, zjutraj ob 7, zatim o poldan, in zopet zvečer ob 7. uri. Vselej natančno odmenjeno po sto in enkrat udari. — Nekoliko nižje stoji zopet drugi, tako imenovani úrini stolp, ki je nekako čudno-starinske podobe. Med drugim se nahaja v tem stolpu zvon, ki se takrat žalostno glasí, kedar peljaje kakega nesrečnega obsojenca na morišče. Smertno sodbo oznanjeval je on že tudi našemu žalno-znanemu rojaku Andr. Baumkircher-ju, ki je bil o časih Erazma Lueger-ja Predjamskega (v 15. stoletju) v Gradecu ob glavo djan, in od tadaj ga menda imenujejo „Baumkircherglocke“.

Toliko o grajskem homu samem; ako pa pogledamo raz njega, bodi si na bližavo, ali v daljavo, vidimo toliko zanimivega, sprelepega, velikanskega, da bi mogel predolgo sedeti, ako bi hotel vse to vsaj po večjem popisati. Oziraje se v neposredno bližavo, je tik grajskega podnožja razgernjeno proti izhodu, jugu in zapadu staro mesto Gradec, ki je bilo